

Valimislubaduste analüüs: Eesti hariduse väljakutsed

Laura Kirss, Eve Mägi

Poliitikauuringute Keskus Praxis jälgib Riigikogu 12. koosseisu valimistega seonduvat valimisdebatti ja koostab erakondade valimisprogrammide sõltumatu analüüsi. Kasutatakse erakondade poolt avaldatud materjali ning esitatakse selle põhjal ekspertarvamus. Analüüside eesmärk on edendada avalikku arutelu ja kodanike osalust poliitika kujundamises.

Käesolevas poliitikaanalüüsis vaadeldi kõigi eelmistel Riigikogu valimistel saadikukohti saanud erakondade – Eestimaa Roheliste (EER), Eestimaa Rahvaliidu (ERL), Isamaa ja Res Publica Liidu (IRL), Keskerakonna (KE), Reformierakonna (RE) ja Sotsiaaldemokraatliku Erakonna (SDE) valimisplatvorme.

Käesolevas poliitikaanalüüsis keskendume neljale Eesti hariduse ees seisvale väljakutsesele:

- ❖ **Koolivõrgu korrastamine** üldhariduses, tagamaks optimaalse hulga õppeasutusi, kes suudavad pakkuda kvaliteetset haridust Eesti eri piirkondades;
- ❖ **Õpetamise kvaliteedi edendamine**, sh noorte andekate meelitamine õpetajaametisse ning õpetajate palgaküsimused;
- ❖ **Õppe sisu kaasajastamine ja atraktiivsemaks muutmise**;
- ❖ **Haridusele ligipääsu takistavate tegurite kõrvaldamine**.

Hariduse teemal on valimisdebatis seni kõne all olnud peamiselt tasuta kõrgharidus, mille näol on tegemist poliitilise eelistusega. Laiendamaks hariduse teemalisi arutlusi, keskendub Praxis teistele küsimustele.

Põhjäreldused

- ❖ Eesti koolivõrgu probleemile lahendusi valimislubadustest ei selgu. Seega jätkub koolivõrgu kujunemine omasoodu ning sõltub omavalitsuste koostöösoovist.
- ❖ Erakondadel on vähe ideid, kuidas tõsta õpetamise kvaliteeti ja toetada õpetajat. IRL, KE ja SDE lubavad õpetajate palga viia Eesti keskmisele tasemele, mis oli teemaks juba eelmistel valimistel.
- ❖ Majanduslike raskustega toimetulemiseks üldhariduse tasemel pakuvad suuremaid toetusi ERL, KE ja SDE ning väiksemat tuge pooldavad EER, IRL ja RE.
- ❖ Kõik erakonnad on nõus vajadusega toetada üliõpilasi majanduslikult. Selget tudengipalka lubab SDE; RE lubab tõsta õppelaenu summat. KE ja SDE soovivad parandada tudengite elamistingimusi.
- ❖ Puudu on tööturu ning üliõpilaste ootuste ja vajaduste sidumine kõrghariduse fookuste ja kvaliteediga.

Eesti hariduses ootavad lahendust mitmed küsimused

Haridussüsteemi arengul on võtmeroll riigi käekäigu edendamisel. Ka Eesti erakonnad on selles veendunud, tõstes valdkonna tähtsust igati esile. Valimisplatvormidest võib leida sõnumeid nagu „Haridus ja teadus kui jõukuse alus“, „Eesti tuleb kriisist välja siis, kui toimub hariduse jõuline edendamine“, „Haridus on ühiskonna arenguvõime ja jätkusuutlikkuse tagatiseks“, „Tark hariduspoliitika on parim majanduspoliitika“ jne. Samas jäävad need väljähõiked pigem deklaratsioonideks, mida tuleb valimislubadustes kajastada, kuid tihti ei peitu nende taga lahendusi või otsuseid.

Eesti haridus on teatud näitajate poolest (PISA tulemused, kõrgharidusega inimeste osakaal vanuserühmas 25-34 aastat) tõusnud rahvusvaheliselt väga edukate haridussüsteemide hulka. Samas on Eestis hariduses veel mitmeid tahke ning valdkondi, mis vajavad arendamist ja küsimusi, mis vajaksid lahendamist. Eesti haridust käsitlevad analüüsid ja uuringud (nt Eesti haridusstrateegia töödokument, Eesti Kasvuvisioon 2018, Inimvara Raport, Inimarengu aruanne, OECD kõrgharidusraport jt) on osutanud mitmetele erinevatele Eesti hariduse ees seisvatele väljakutsetele, mida peaks järgnevatel aastatel adresseerima.

Koolivõrgu korrastamine

Eesti õpilaste arvu drastiline vähenemine teatud vanuserühmades, mis puudutab lähiaastatel nii üld- kui ka kõrghariduse õppeasutusi, on kõigile teada terav probleem. Õppeasutusi on selgelt liiga palju olemasoleva arvu õpilaste kohta, samuti ei ole väga väikese arvuga õppeasutused enamasti elujõulised ega suuda ka pakkuda piisava kvaliteediga haridust. Samas tuleb siiski silmas pidada, et koolivõrgu otsustes ei saa alati ainult lähtuda majanduslikest kaalutlustest. Hariduse kättesaadavuse tagamiseks või ka ühtlasema regionaalse arengu tagamiseks võib olla vajalik üleval pidada ka pisemaid haridusasutusi.

Ajavahemikul 2007 -2010 on Eestis koolivõrguga seonduvalt toimunud järgmised muutused:

- 2008. aastal hakkas kehtima uus üldhariduse rahastamise mudel, mille kaudu toetatakse väikeste alg- ja põhikoolide säilimist. Samas on uue mudeli eesmärgiks suunata gümnaasiumitaseme hariduse koondumist suuremateks õppeasutusteks, sundides pisemaid kooli gümnaasiumiastmeid sulgema või teiste koolidega liituma.

- Uue põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse (PGS) vastuvõtmine, millekohaselt peavad gümnaasiumid pakkuma õpilastele vähemalt kolme õppesuunda – see nõudmine jääb suure tõenäosusega ülejõukäivaks mitmetele väikestele gümnaasiume pidavatele kohalikele omavalitsustele (KOV).

Need muutused osutavad sellele, et riigi tasemel on koolivõrgu probleemi teadvustatud ja rahastamise ning regulatsioonide kaudu püütakse mõjutada koolivõrgu korrastamist. Samas on tegu siiski olemuselt leebete ning pigem pikemas perspektiivis tulemust andvate meetmega, sest otseselt riik ega Haridus- ja Teadusministeerium koolivõrgu kavandamise ja planeerimisega ei tegele. Koolivõrgu üle otsustamine on Eestis kohalike omavalitsuste kätes. KOVid enamasti aga püüavad oma territooriumil olevaid kooli säilitada. Seega on täna puudu selge mehhanism koolivõrgu eesmärgipäraseks üleriigiliseks kavandamiseks. Seetõttu kujuneb koolivõrk omasoodu, sõltudes peamiselt KOVide koostöösoovist.

Tabel 1. Erakondade seisukohad koolivõrgu küsimuses

Erakond	Koolivõrgu planeerimise meetmed
EER	Reorganiseerida kohustuslikku haridust tagav koolivõrk rohkem kogukonnast ja vähem omavalitsusorganist sõltuvaks
ERL	-
IRL	Head alg- ja põhikoolid peavad olema kodu lähedal Maagümnaasiumide väljaarendamine maakonnakeskustes, vajadusel riigigümnaasiumid
KE	Seisame väikeste maakoolide eest, et väga hea haridus oleks maalastele kättesaadav
RE	Omandivormide vabadus ja võrdsus tagab sobivaima haridusvõrgu
SDE	Pikas perspektiivis maakondliku juhtimistasandi kehtestamine, mille kaudu tagada kvaliteetsete avalike teenuste kättesaadavus (sh koolivõrk)

Nagu ülaltoodud kokkuvõtlikust tabelist 1 näha, ei adresseeri ükski erakond otseselt küsimust, kuidas võiks Eestis koolivõrgu kavandamine toimuda. Programmides räägitakse üldsõnaliselt kvaliteetse hariduse kättesaadavuse tagamise vajadusest, kuid see jääb konkreetsete ettepanekutera. IRL on ainsana oma lubadustes esile toonud, et nad pooldavad hariduse madalamatel astmetel koduläheduse põhimõtet, samas kui gümnaasiumi astmel võiks haridus olla kättesaadav maakonnakeskuses. Samas ei vasta ka IRL sisuliselt koolivõrgu kavandamise küsi-

musele. KE on väljendanud IRLiga veidi sarnast ideed, rõhutades maakoolide säilitamise vajadust. Samas pole ei KE ega IRL andnud nendele lubadustele tegelikku sisu.

SDE räägib oma programmis maakondliku juhtimistasandi kehtestamisest kunagi tulevikus, andes osad suuremad kohaliku omavalitsuse pädevuses olevad ülesanded (nt haridus) maakonna tasandile ning võimaldades seeläbi omavalitsuste üleselt otsuseid kujundada. Teistest selgelt erinevat nägemust kannab RE, kelle nägemuses tuleks koolivõrgu küsimus jätta nõ turu lahendada – koolivõrk kujuneb nende arvates iseenesest sobilikuks, kui on tagatud eri omandivormide võrdsus ja vabadus.

Mõistagi on koolivõrgu näol tegemist valimiste kontekstis tundliku teemaga, sest koolivõrgu küsimuste otsustav lahendamine tähendaks selgete valikute tegemist, sh vihjet osade koolide või nende kooliastmete sulgemise kohta. Seetõttu, võib arvata, on teema konkreetne käsitlemine jäetud programmidest välja. Seega ootame jätkuvalt poliitilise tasandi suundi ja kokkulepet, kuidas võiks hakata Eestis koolivõrgu süsteemne kavandamine ja arendamine tulevikus toimuma.

Õpetamise kvaliteedi edendamine

Maaailma parimate haridussüsteemide analüüs on selgelt välja toonud, et õpitulemuste paranemise peamiseks teguriks on õpetajad – väga head õpetajad. Võimekate õpetajate käe all õppivad õpilased edenevad koolis kolm korda kiiremini kui kehvide õpetajate käe all õppivad õpilased. Õpetajahariduse kvaliteedi kindlustamisel juures on

esmatähtsad sobivate võimekate inimeste valimine õpetajakoolitusse ning õpetajatele piisavalt atraktiivse sissetuleku kindlustamine. Tagamaks võimekate keskhariduse lõpetajate otsustamise õpetajakarjääri kasuks peavad nii alustatavad õpingud kui ka tulevane amet võimaldama atraktiivseid tingimusi, sh korralikku palgataset.

Eesti õpetajaskonnas on näha vananemise tendentsi – 40aastaste ja vanemate õpetajate osakaal on järjest kasvamas. Seega on väga oluline Eesti koolides antava hariduse kvaliteedi tagamiseks ning selle jätkuva edendamise tagamiseks suunata tähelepanu õpetajatele. Alates 2007. aastast on õpetajate töötingimuste parandamise vallas rakendatud noorte õpetajate lähtetoetuse skeemi ning samuti õpetajakoolituse üliõpilaste stipendiumiprogrammi, kuid õpetajate palgaküsimustes pole olulisi edusamme olnud. Õpetajate palga alammäär ei ole suudetud riigi keskmise palga tasemel tõsta, õpetajate palgatase on jäänud 2008. aasta tasemele. Õpetamise sisulise kvaliteedi parandamise osas käivitati 2009. aastal üldhariduse pedagoogide kvalifikatsiooni tõstmise programm, mille raames toetatakse pedagoogide kutsealast arengut, arendatakse täiendkoolitussüsteemi, tegeletakse kvalifikatsiooni tõendamise küsimustega ning arendatakse koostöövõrgustikke. Lisaks arendatakse Eduko programmi kaudu Eesti haridusteadust ning toetatakse haridusteadlaste ja õpetajakoolituse õppejõudude järelkasvu.

Kuigi õpetamise kvaliteedi küsimustes on viimasel ajal astunud vajalikke samme õpetaja ameti atraktiivsuse suurendamiseks, võib siiski öelda, et Eestis oleme kaugel olukorrast, kus õpetaja amet oleks ihaldusväärne karjäärivalik kõige võimekamate keskhariduse lõpetajate seas. Mida kavatsevad erakonnad siin ära teha?

Tabel 2. Erakondade seisukohad õpetamise kvaliteedi edendamise küsimuses

Erakond	Õpetajate palga tõstmine	Noorte võimekate meelitamine õpetajaametisse
EER	Õpetajakutse seaduse kehtestamine, sh sotsiaalsed garantiid	
ERL	Õpetaja väärtustamine läbi palga	
IRL	Tasu alammäär 2014. aastaks Eesti keskmise palga tasemele	Jätkame 200 000-kroonise lähtetoetuse maksmist noortele alustavatele õpetajatele
KE	Tasu alammäär Eesti keskmise palga tasemele	
RE	Õpetajakutset väärtustav palgapoliitika	Kaasaegse töökeskkonna loomine; õpetajakutse valikut pakutakse aktiivselt juba alates keskkoolist, sh „Noored kooli!” jt projektide kogemusest
SDE	Tasu alammäär Eesti keskmise palga tasemele	Õpetajaks õppivale tudengile võimalus välisülikoolis õppida ja ülikoolipoolne mentortugi esimesel kahel tööaastal

Ülaltoodud tabel võtab kokku erakondade lubadused õpetamise valdkonnas. Kõik peale EERI lubavad tegeleda õpetajate palgaküsimusega. IRL, KE ja SDE lubavad konkreetsemalt õpetajate palga alammäära viia vähemalt Eesti keskmisele tasemele, samas kui teised erakonnad (ERL, RE) jäävad selle lubaduse osas üldsõnaliseks. Õpetajate palga alammäära tõstmine Eesti keskmise palga tasemele on tegemist juba programmidesse eelnevalt ette sisse kirjutatud lubadusega, sest see on üldse vähim, mida õpetajatele lubada saab. Samas tuleb märkida, et tegemist on siiski riigile kuluka lubadusega, mis Rahandusministeeriumi hinnangul maksaks 71 miljonit eurot aastas. Õpetajate palgaküsimus oli teemaks juba eelmiste valimiste aegu. Ükski erakond ei julge õpetajatele lubada ka praegusest olulisemalt kõrgemaid sissetulekuid.

Vaadates lubadusi, mis seonduvad õpetamise tulevikuga (andekate noorte õpetajaametisse meelitamine), on näha, et sisuliselt puuduvad erakondadel ideed, kuidas muuta õpetajaamet Eestis parimate keskhariduse lõpetajate seas ihaldusväärseks karjäärivalikuks. Olemasolevate tegevuste jätkamise ning ülikooliõpingute ajal välismaal õppimise lubamine ei ole uued ideed, need ei lisa täna toimuvale sisuliselt midagi uut. Eesti kõrghariduses on juba täna mitmeid võimalusi välismaal õppimiseks. Õpetajakutse seadus, mille EER on välja pakkunud, on muu väljapakutu seas värskem idee, kuid selle sisu lahti seletamata..

Kokkuvõttes sooviks siiski erakondadelt küsida, mida kavatsetakse teha selleks, et meie parimad keskhariduse lõpetajad valiksid õpetajaameti? Mis võiks olla õpetajakoolituse programmides see, mis teeks need atraktiivseks ja populaarseks? Mis on õpetajaametis boonused, mis paneks seda teed valima? Praegused programmid nendele küsimustele ei vasta.

Tabel 3. Erakondade seisukohad haridusele ligipääsu toetamise küsimuses

Erakond	Koolitoit	Õppevahendid	Kooli- ja klassiväline tegevus	Muu
EER	On aeg kaotada igasugune kohustusliku hariduse omandaja kaudne või varjatud maksustamine			
ERL	Gümnaasiumi lõpuni tasuta soe koolieine	Tasuta õppevahendid ja sporditarbed	Tasuta osavõtt ühest spordi- või huvialaringist	
IRL				Transpordi korraldamisel teeb riik koostööd omavalitsustega
KE	Tasuta toit ka gümnaasiumis; koolitoidu maksumuse tõstmine vähemalt 1 eurole	Tagame tasuta töövihikud ja õpikud	Riiklik toetus pikapäevakoolidele (1.-6. kl õpilased); kultuurikeskuste tasuta külastamine põhikooli õpilastele	Loome riiklikult toetatava koolibussiliinide võrgu; toetame õpilaskodude loomist
RE			Kehtestame majanduslike võimaluste tekkimisel ringiraha; pikapäevarühmade vajaduse kaalumise	
SDE	Täiendavalt rahastatakse riigieelarvest koolilõuna kogumaksumus	Töövihikud, kunstioppe tarbed rahastatakse riigieelarvest	Rahastame riigieelarvest kõigi õpilaste huviharidust kahe nädalatunni ulatuses (200 eurot) aastas; KOVidele riiklik toetus pikapäevarühmade avamiseks	Koolisõit ja õpilaskodude loomine ja ülalpidamine rahastatakse riigieelarvest

Haridusele ligipääsu takistavate tegurite kõrvaldamine

Eestis on majanduskriisi ajal, mil tööpuudus on järsult kasvanud ning sissetulekud vähenenud, kerkinud teravalt probleemiks rahaliste vahendite vähesuse tõttu inimeste eemalejäämine haridusprotsessidest. Üldhariduses on kohalike omavalitsuste tulude languse tõttu vähenenud eeskätt toetused kooli- ja klassivälisele tegevusele (eriti just pikapäevarühmad, huviharidus) ning seega on need kulud jäänud perede kanda. Perede majandusliku olukorra halvenemine on sundinud lapsi nendest tegevustest kõrvale jääma. Majandusraskuste tingimustes on aga haridussüsteemi roll perede toetamisel eriti tähtis – koolid peaksid võimaldama toetavaid tingimusi selleks, et õpilased haridusprotsessist kõrvale ei jääks.

Alates 2007. aastast on üldhariduses sotsiaalmajanduslikult kehvema taustaga õpilaste toetamiseks ellu viidud õpilaskodude programmi, samuti on algust tehtud hariduslike erivajadustega õpilaste õpilaskodude kaasajastamisega. Lisaks toetab riik õpilaste koolilõunaid (põhikool), õpikute ja õppevahendite soetamist ning riigikoolide õpilaste transporti. Klassi- ja kooliväline tegevus (pikapäevarühmad, huviharidus) on kohalike omavalitsuste pädevuses. Mida lubavad erakonnad teha selleks, et kõigil õpilastel oleks võimalik haridusest, sh väljaspool kooli ja klassi toimuvast, osa võtta?

Kõige enam pööravad oma valimislubadustes hariduse ligipääsu toetamisele tähelepanu KE ja SDE – nad osutavad mitmetele erinevatele lahendamist vajavatele küsimustele alates koolitoidu toetuse suurendamisest lõpetades koolitranspordi ja õpilaskodudega. Erinevalt KE-st ja SDEst ning ka ERL-ist, kes ka on oma lubadustes erinevaid ligipääsu toetamise tegevusi mainib, on IRL ja RE hariduse sotsiaalsele poolele minimaalselt tähelepanu osutanud. IRLi arvates tuleks edaspidi tegeleda koolitranspordi küsimusega ning RE arvates vajaks rahaliste võimaluste tekkimise korral toetust huviharidus. Huviharidusele on mitmed erakonnad tähelepanu osutanud, teadvustades täna selle kättesaadavuse probleeme. Konkreetsema ettepanekuga on selles osas siiski välja tulnud ainult ERL ja SDE, soovides toetada õpilaste osalust vastavalt vähemalt ühes spordi- või huvialaringis või huviharidust kahe nädalatunni ulatuses. KE on lubanud ka tasuta kultuurikeskuste külastamist põhikooliõpilastele, jättes selle lubaduse sisu siiski täpsustamata. Rahandusministeeriumi hinnangul jääb KE ja SDE lubaduste hind vahemikku 55-78 miljonit eurot aastas. Kokkuvõttes võib öelda, et erakonnad jagunevad hariduses osalemise toetamises kahte leeri, kus ühel pool on ligipääsule minimaalset tähelepanu osutavad erakonnad (IRL ja RE) ning teiselt poolt selle teema pärast rohkem muretsevad parteid (ERL, KE, SDE).

Eesti kõrghariduses on mitmeid aastaid räägitud vajadusest luua üliõpilaste rahaliseks toetamiseks võimalusi, tagamaks nende keskendumine õppetööle. 2006. aastal vastu võetud Eesti kõrgharidusstrateegias võeti eesmärgiks töötada välja üliõpilaste sotsiaalsete tagatiste süsteem. Seda eesmärki pole siiani suudetud realiseerida. Majanduskriisi ajal hoopis langetati praegusi õppetootusi, samuti kaotati avaliku sektori töötajate õppelaenu kustutamine, mis omas kindlasti teatud mõju üliõpilaste õppelaenu võtmise otsustele. Kui õppelaenu suurust on vahepeal tõstetud, on perede majandusliku olukorra halvenedes vähenenud samas üldiselt ka üliõpilaste valmidus õppelaenu taotleda. Ühest küljest on üliõpilastel kohati probleemiks käendajate leidmine, teisalt on kasvanud hirm õppelaenu tagasimaksmise ees, eriti arvestades töökohtade vähesust tööturul ning õppelaenu kustutamise võimaluse kaotamist.

Kõik erakonnad on programmides tõstatanud vajaduse toetada majanduslikult üliõpilasi nende õpingute jooksul, kas stipendiumite või toetuste näol. Ainsana on õppetootuste teemal konkreetse ja selge ettepanekuga välja tulnud SDE, kes lubab kõigile edukalt edasijõudnutele 125-eurost tudengipalka kuus ning edukamatele lisaks 64 eurot kuus. See lubadus läheks Rahandusministeeriumi arvates maksma 49 miljonit eurot aastas. Teiste erakondade lubadused jäävad ebamäärasemateks. Õppelaenu küsimuse on oma lubadustes esile toonud RE

ja SDE – esimene lubab veelgi tõsta õppelaenu summat, teine aga taastada õppelaenu hüvitamise süsteemi.

Samas ei selgitata RE oma lubadustes, kas sellega seonduvalt kavatsetakse ka õppelaenu tingimusi muuta või mitte. Praeguste tingimuste kehtima jäädes on oht, et vaesematest peredest üliõpilastele jääb see võimalus kättesaamatuks (käendajate leidmise mure, ebakindlus tulevase sissetuleku suhtes). Üliõpilaste elamistingimuste parandamise vajadusele on tähelepanu juhtinud KE ja SDE, kes peavad vajalikuks ühiselamute tingimuste parandamist. SDE soovib üliõpilastele pakkuda ka soodsamaid elamistingimusi.

Õppe sisu kaasajastamine ja atraktiivsemaks muutmine

Eesti õppeasutustes pakutava hariduse kvaliteedi tagamiseks ei ole vajalik mitte ainult võimekate ning professionaalsete õpetajate ja õppejõudude olemasolu, vaid ka kaasaegsetele vajadustele vastav õppeprotsess ja -sisu. Ühiskonnas toimuvad kiired muutused nõuavad õppekavade pidevat kaasajastamist – õppe sisu peab andma ühiskonnas hakkamasaamiseks vajalikke teadmisi, oskusi ja pädevusi. Õpetuse tulemuslikkus peegeldub erinevate osapoolte – õppurite, õpetajate/õppejõudude, tööandjate – huvidele ning ootustele vastamises. Kaasaegne õppiija investeerib oma nappi ajaressurssi tegevusse, mis tundub tulemuslik ja atraktiivne.

Praxise viimase aja uuringud on esile tõstnud vajaduse tegeleda kõrghariduse õppe sisu ja korraldusega, sest üliõpilased osutavad üha selgemalt ülikoolides pakutava hariduse arenguvajadustele mittevastavusele ning õpetatava vähesele kasulikkusele. Õppe sisu vähene huvipakkumus ning traditsioonilised õppemeetodid on kujunenud ühelt poolt üheks õpingute ajal töötamise ajendiks kõrghariduses, teisalt tihti katkestamise põhjuseks, kolmandaks õppetöös minimaalse osalemise valikuks ning neljandaks võib see motiveerida võimetele vastavat haridust otsima Eestist väljastpoolt.

Üldhariduses on just uued õppekavad nii põhikoolile kui ka gümnaasiumile vastu võetud ning algab nende rakendamine. Kõrghariduses on samuti õppe kvaliteedi arendamine täna tähelepanu alla võetud, nt on sellele suunatud programm Primus, mille raames tegeletakse ka õppekavaarenduse küsimustega. Kuidas aga erakonnad näevad õppe kvaliteedi parandamist ning missuguste kompetentside arendamist kõige olulisemaks peetakse? Kes on need osapooled, kellele erakonnad õppe sisu ja protsessi arengus panustavad? Kuidas ja mil määral neid osapooli õppetegevuse arendusse kaasatakse?

Tabel 4. Erakondade seisukohad õppe sisu arendamise osas

Erakond	Koolitoit	Õppevahendid	Kooli- ja klassiväline tegevus
EER	Parimat saadaoleva tehnoloogia rakendamine	Konkurentsi õhutav individuaalõppe asemel koostöövõimet arendava rühmaõpe	Haridustöötajate kutseühingute suurem kaasamine otsuste tegemisse
ERL	Traditsioonilise õppeviisi kõrval võtta kasutusele tänapäevased, paindlikud õppevormid (e-õpe, kodu- ja individuaalõpe)	Viia mälupõhine õppesüsteem õpilaskeskele, loovust ja maailmatunnetust edendavale alusele	
IRL	Viia ellu uuenduslikud õppekavad, sh aineõppekoormuse vähenemine, gümnaasiumis rohkem valikuid	Rõhk on õpilase arengut toetaval väärtuskasvatusel ja loominguilistel võimalustel	
KE	Viia sisse e-õppevahendite kasutamise võimalus		
RE	Ressursid uute õppevahendite ettevalmistamiseks; e-kooli võimaluste laiendamine; e-gümnaasium.	Õppimisoskuse, iseseisva mõtlemise, loovuse ja õpikuluse kujundamine; rakendusliku kirjaoskuse (asjaajamine ja ettevõtlus) ning riigiõpetuse (kodaniku- ja riigikaitseõpetus) õpetamine	Õppekavaarendusse hõlmatud parimad asjatundjad, arvestatakse maailma parimaid kogemusi; vanemate suurem osalus õppeprotsessis
SDE	Atraktiivsed tingimused hariduse omandamiseks. Elektroonilise õpitarkvara ja õppematerjalide väljatöötamine, vajaliku riist- ja tarkvara kättesaadavuse tagamine		

Tabelist 4 nähtub, et erakonnad on õppe sisu kaasajastamise ja atraktiivsemaks muutmise osas erinevate osapoolte kaasamise osas väga napisõnalised. Üllatavalt ei ole välja toodud ka tööturu vajaduste ja ootuste edastamist tööandjate poolt kõrghariduse kvaliteedi arendamisel. Konkreetse näite kaasatavatest osapooltest toob ainult EER (kaasata haridustöötajate kutseühingud). SDE hariduse visioonis on küll nimetatud mitmeid erinevaid huvigruppe, kuid nende kaasamise viise platvormis ei käsitleta. RE puhul on huvitav, et mitmes kohas toonitatakse haridusreformi jätkamist sisust lähtuvalt, kuid sisu elemente konkreetsemalt välja toodud pole.

Erakondade valimislubadused lähtuvad õppe sisu ja protsessi arendamise plaanides Eesti kui e-riigi kuvandi säilitamisest. E-võimaluste integreerimist ja arendamist peavad platvormides oluliseks rõhutada kõik erakonnad,

va IRL. Viimane toob esile uuenduslike õppekavade võimaluste kasutamist ning valikute paindlikumaks muutmist gümnaasiumiastmes. SDE väärrib esile tõstmist ainukese erakonnana, kes toonitab õpilaste ja õpetajate kõrge rahulolu saavutamise olulisust koolikeskkonnaga.

Üldiselt ongi õppe sisu kaasajastamise ja atraktiivsemaks muutmise osas erakondade konkreetsemad lubadused seotud üldharidusega. Kõrghariduse sisu osas on välja pakutud lahendused pigem üldsõnalised ja harvemad. Kokkuvõttes võib öelda, et erakondadel puudub terviklik nägemus kaasaegse õppija ootuste ja vajadustega tegelemisest ning hariduse sisu süstemaatilise arendamisest. Valimisplatvormides presenteeritud mõttekillud on üsna fragmenteeritud ja mitmesuguseid osapooli kaasavat koostööd olukorra parandamiseks on käsitletud minimaalselt.

Kokkuvõtteks

Erakondade valimislubaduste puudusena võib esile tuua üldsõnalisuse ja ebakonkreetsuse. Valijale ei ole paljudes küsimustes selge, mida väljendid nagu „toetame“, „soodustame“ või „teeme koostööd“ sisuliselt tähendavad. Kohati esineb valimislubadustes ka arusaamatuid avaldusi (nt „kaotada igasugune kohustusliku hariduse omandaja kaudne või varjatud maksustamine“). Lubaduste suurema konkreetsusega paistab silma SDE, kes on teatud teemadel käinud välja teistest sisukama lahenduse (nt üliõpilaste tudengipalk või huviringi toetus).

Hariduse probleemid sõltuvad mitmetest teguritest ja pole lahendatavad lühiajaliste muutuste või kiirete kannan-

pööretega. Seda enam on vajalik olulistes küsimustes saavutada poliitiline konsensus, näiteks koolivõrgu temaatika või õppetoetuste suhtes. Valimislubadustes üritavad erakonnad eristuda, kuid programmides pole välja käidud kuigipalju uusi ja värskeid mõtteid. Uute mõtete osas jääb eriti tagasihoidlikuks praegu valitsuses hariduspoliitikat kujundav IRL. Veidi tavapärasest teistmoodi lähenemist lisab EER (nt õpetajakutse seaduse mõte).

Loodame, et asjalikud lahendused leiavad oma koha valitsuse tegevusprogrammis ning haridusalastes strateegiates. Samuti ootame huviga, kas loosungites viidatud hariduse võtmetähtsus peegeldub ka tegelikult selle valdkonna jõulisemas arendamises.

Täiendavat lugemist

- Huisman, J., Santiago, P., Högselius, P., Lemaitre, M., Thorn, W. „OECD Reviews of Tertiary Education: Estonia“
- Eesti Koostöö Kogu. 2010. „Eesti inimvara raport (IVAR): võtmeprobleemid ja lahendused“.
- Eesti Koostöö Kogu. 2010. „Eesti inimarengu aruanne 2009“, peatoimetaja Marju Lauristin.
- Eesti Koostöö Kogu. „Eesti haridusstrateegia (elukestva õppe strateegia) aastani 2020“ (töömaterjal). <http://www.kogu.ee/file.php?11961>.
- McKinsey & Company. 2007. „How the world's best-performing school systems come out on top.“

Poliitikaanalüüs on Poliitikauuringute Keskuse Praxis väljaannete sari, mille eesmärgiks on analüüsida Eesti sotsiaal-, majandus- ja avaliku sektori poliitikaid, juhtida tähelepanu alternatiivsetele valikutele ning innustada avalikku arutelu. Väljaannetes avaldatud seisukohad kajastavad autorite isiklike vaateid. Väljaannete autoriõigus kuulub Poliitikauuringute Keskusele Praxis. Poliitikaanalüüsis sisalduva teabe kasutamisel palume korrektselt allikale viidata.

Praxis jälgib Riigikogu 2011. aasta valimisi ja uue koalitsiooni tööd valitsuse tegevusplaani elluviimisel. Käesoleva analüüsi valmimist on toetanud OPEN SOCIETY FOUNDATIONS.